

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ТВОРЧОСТІ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ХУДОЖНЬОЇ УЯВИ

ACTIVATION OF PROJECT CREATIVITY THROUGH THE DEVELOPMENT OF ARTISTIC IMAGINATION

У статті розглядається підхід до професійної підготовки художників декоративно-прикладного мистецтва з опорою на розвиток художньої уяви як важливої складової категорії проєктного образу і оволодіння професійним ремеслом. Основна увага зосереджується на технологічній формі твору і проєктному образі. На основі аналізу ролі художнього образу в проєктованому об'єкті декоративно-прикладного мистецтва обґрунтовується, що дієвими засобами активізації проєктної діяльності виступають як прийоми розвитку творчої уяви, спрямованої на створення особливого художнього образу, так і варіювання сучасних і традиційних технологій, які застосовуються для реалізації проєкту. Зазначається рівноцінність обох складових, звертається увага на істотну роль технологічної складової при проєктуванні об'єктів майбутніми художниками декоративно-прикладного мистецтва.

Зокрема, розкривається сутність таких понять, як художньо-естетичне сприйняття, художня уява. Зазначається, що художньо-естетичне сприйняття є особливим способом сприйняття. Характер сприйняття твору мистецтва або естетичного об'єкта дійсності визначається не тільки їх якостями, а й особливостями сприймання суб'єкта, рівнем розвитку уяви, тому тільки художнє сприйняття перетворює ці об'єкти на факти художньо-естетичної свідомості людини.

Зазначається, що творча уява – це здатність людини до побудови нових образів шляхом переробки психічних компонентів, придбаних в минулому досвіді; психічний процес створення образу предмета чи ситуації шляхом перебудови наявних уявлень; частина свідомості особистості, один з пізнавальних процесів, який характеризує високий ступінь наочності і конкретності.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури уяву можна визначити як психічний пізнавальний процес, в результаті якого створюються нові образи, ідеї, створюються ситуації і їх можливий розвиток на основі наявних уявлень, знань, накопиченого досвіду.

Творча уява є одним з найважливіших внутрішніх проявів особистості, властивим кожній людині. Саме в своїй уяві, яка переходить у фантазію, людина бере силу для подолання труднощів за допомогою своєї власної діяльності. Зазначається, що творча уява – це такий вид уяви, в ході якого людина самостійно створює нові образи та ідеї, що представляють цінність для інших людей або суспільства в цілому і які втілюються (кристалізуються) в конкретних оригінальних продуктах діяльності. Уява передбачає самостійне створення образу, речі, ознаки, які не мають аналогів.

Ключові слова: проєктна діяльність, народне декоративне мистецтво, художня

уява, категорії проєктної діяльності, творча діяльність, активізація проєктної діяльності.

The article deals with the approach to the professional training of artists of arts and crafts with the emphasis on the development of artistic imagination as an important component of the project image category and mastering the professional craft. In the considered structure of project activity the author distinguishes technological form of things and project image. The role of the artistic image in the designed object of decorative and applied art is analyzed.

It is substantiated that the techniques of development of creative imagination aimed at creating a special artistic image, as well as variations of modern and traditional technologies used for project realization are an effective means of activating the project activity. The author emphasizes the equivalence of both components, paying attention to the essential role of the technological component in the design of objects by future artists of arts and crafts.

In particular, the essence of such concepts as artistic and aesthetic perception, artistic imagination is revealed. It is noted that artistic and aesthetic perception is, above all, a special way of perception. The nature of the perception of a work of art or aesthetic object of reality is determined not only by their qualities, but also by the features of perception of the subject, the level of development of the imagination. Therefore, only artistic perception transforms these objects into facts of artistic and aesthetic consciousness of man.

It is noted that creative imagination is the ability of a person to construct new images by processing the psychic components acquired in the past experience; the mental process of creating an image of an object or situation by restructuring existing ideas. Part of the consciousness of the individual, one of the cognitive processes that characterizes a high degree of clarity and concreteness.

On the basis of the analysis of the psychological and pedagogical literature, imagination can be defined as a mental cognitive process, as a result of which new images, ideas, situations are created and their possible development on the basis of existing ideas, knowledge, and accumulated experience.

Creative imagination is one of the most important manifestations of personality inherent in every person. It is in his imagination, which turns into fantasy, that man takes the strength to overcome the present through his own activity, to strive for the future. It is noted that creative imagination is a kind of imagination in which a person creates, on his own, new images and ideas that are of value to other people or society as a whole, and which are embodied (crystallized) into specific original products of activity, involves self-creation images, things, signs that have no analogues.

Key words: project activity, folk decorative art, artistic imagination, categories of project activity, creative activity, activation of project activity.

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-7>

Луцьков Д.В.,

аспірант кафедри теоретичних дисциплін і професійного навчання Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проектна творчість розглядається нами як чинник розвитку у студентів творчого мислення, формування самостійності, креативності та комунікабельності, як важлива умова становлення особистості у просторі існування. Але проектна творчість є невід'ємною складовою частиною проектної діяльності.

Проектна діяльність – це конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату, що реалізується через цілепокладання, планування і здійснення проекту. Проектна діяльність належить до унікальних способів людської практики, пов'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів. Проектування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту [2].

Виклад основного матеріалу дослідження.

М.М. Близнюк розглядає професійну художньо-проектну діяльність фахівця в галузі декоративно-прикладного мистецтва в ідеологічному та культурному аспекті, оскільки продукт праці – це не тільки авторські та промислові зразки, але й концептуальні моделі та об'єкти, призначені для індивідуального користування. Зрештою, проектується не окремі речі або об'єкти, а стиль і спосіб життя людини [1].

Нині народне декоративне мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції, зокрема пізнавальну, комунікативну, естетичну та ін. Життя підтверджує, що декоративно-ужиткове мистецтво збагачується новими аспектами філософсько-естетичного звучання, його змістовна краса потрібна людині, а його художньо-культурна, естетична цінність постійно зростає. Важливо зазначити, що декоративно-ужиткове мистецтво – особлива галузь художньої діяльності людей, у продуктах якої призначення для практичної мети зливається з естетично доцільним розв'язанням [7].

О.О. Смирнова зазначає: «Активізуючи емоції, мистецьку ерудицію, пізнавальні потреби та інтереси студентів, декоративно-прикладне мистецтво, відображуючи серед інших видів художньої практики предметно-духовний світ людини, розвиває їх художні здібності, мобілізує інтелектуально-творчий потенціал, увагу, зорову пам'ять, креативне мислення, уяву, стимулює в процесі колективної творчості готовність до взаємодопомоги і вимогливості, що закладає основи фаховості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Оволодіння специфікою художньої образності декоративно-прикладного мистецтва, дотичного до щоденної життєвої творчості, формує у студентів водночас із досвідом естетичного наповнення і перетворення

навколишнього середовища прагнення естетизувати процес художньо-педагогічної діяльності» [5].

У структуру проектної діяльності художника декоративно-прикладного мистецтва входять категорії проектної діяльності, сам процес проектування і засоби художнього конструювання і проектування. До категорій проектної діяльності відносять проектний образ, функції об'єкта, морфологію і технологічні форми об'єкта.

Активувати проектну діяльність студентів ми можемо через розвиток художньої уяви. Якщо говорити про стимулювання самого процесу уяви, то така уява проявляється при активному оперуванні образами або через підключення несвідомого (асоціативно-синектичного методу) [6].

На думку Н.М. Мраки, уява завжди спирається певною мірою на минулий досвід, а образне відтворення так чи інакше перетворює відтворюване, адже між уявою і образною пам'яттю, безперечно, існує зв'язок. Але не менш безперечним є те, що між ними існують відмінності. Якщо керуватися широким розумінням уяви, яке охоплює будь-який психічний процес, що полягає у створенні образів, то цей термін включатиме у такому разі і пам'ять. Доводиться вносити подвійність до термінів, позначати уяву у вузькому і специфічному сенсі в її відмінностях від пам'яті. Уява – це відлуння минулого досвіду, перетворення даного і створення нових образів, що є і продуктами творчої діяльності людини, і прообразами для неї [3].

Існує кілька способів створення образів у мистецтві, через усвідомлення і застосування яких можна розвивати творчу уяву, впливаючи на конкретний образ [6]:

1) типізація – узагальнення істотного через індивідуальне, виділення повторюваного в однорідних фактах, предметах, явищах і створення складного цілісного образу, що має синтетичний характер;

2) схематизація – абстрагування від другорядних ознак, тобто уявне виключення будь-яких властивостей, предметів або явищ, представлених в образі, і узагальнення уявлень, з яких він конструюється. Схематизація застосовується при створенні символічних зображень, тобто при створенні декоративного символічного образу. У декоративному мистецтві до цього терміна близький термін «стилізація», тобто пошук конструкції;

3) реконструкція – створення цілісної структури образу за окремими ознаками або властивостями, доповнення образу. Відсутність важливих елементів проковує уяву на добудовування відповідно до подання, фактично у такий спосіб з'являється новий образ. Відтворення предметів декоративно-прикладного мистецтва здійснюється на основі збережених фрагментів;

4) аглютинація – синтез, «склеювання» різнорідних елементів (властивостей, якостей, ознак)

предметів і явищ, використання в одному виробі різних художньо-виразних прийомів;

5) акцентування – загострення, підкреслення певних ознак предметів і явищ шляхом їх перебільшення (гіперболізації) або применшення (мініатюризації), де враховуються такі умови:

а) кількісна характеристика образу (узагальнене зображення птаха, риби в розпису);

б) пропорційне співвідношення елементів образу (зміна відносних розмірів). Гіперболізація і мініатюризація присутні в художньому образі одночасно (виділення характерних для птахів форм голови і хвоста, крил);

б) аналогія – уподібнення одного елемента (властивості, якості, ознаки) як за предметними, так і за функціональними особливостями (уподібнення форми букв певних шрифтів, впізнаваний силует тварини). Аналогія тісно пов'язана з асоціативними процесами.

Усі названі операції пов'язані з психічними процесами відчуття, сприйняття і є прийомами створення нових образів. Розвиток змістовного боку створення образів відбувається через невербальні прийоми створення даних образів і оперування ними. Отже, істотну роль грають такі способи створення зображень:

1) зміна фізичних і просторових властивостей предметів (форми, величини, пропорції, конструкції, кольору, тону);

2) зміна кількості зображуваних предметів або деталей одного предмета;

3) зміна взаємного розташування предметів;

4) вільне формоутворення нового просторового образу шляхом з'єднання різних узагальнених форм (наприклад, геометричних), випадкового хаотичного нагромодження мас.

Наведені вище прийоми реалізуються в художньому творі завдяки використанню композиційних прийомів введення ритму, симетрії, асиметрії, контрасту, нюансу.

Ці прийоми є логічними закономірностями природи, побаченої і усвідомленої людиною. Вони сприяють організації пластичного мотиву, допомагаючи розкриттю запланованого художником образу. Для творів декоративно-прикладного мистецтва вони є важливими складниками під час вироблення самим автором художнього стилю, прояснення конструктивної ідеї твору [7].

Декоративно-прикладне мистецтво пов'язане зі створенням матеріальних предметів. У професійні обов'язки митців входить володіння матеріалом, технікою виконання. Технологія в декоративно-прикладному мистецтві відіграє головну роль під час створення проєкту нового об'єкта. Матеріал, його пластичні властивості, прийоми обробки – основи художньої мови декоративного мистецтва.

Художник декоративно-прикладного мистецтва постійно експериментує з різними передовими і

стародавніми технологіями, які допомагають йому не тільки освоїти мову даного виду мистецтва, а й знайти свій особливий стиль, який буде значною мірою впливати на образи, які втілюються. Технологічна форма об'єкта – це перенесення процесу виготовлення на матеріал речі, коли в структуру і зовнішню форму самого об'єкта вплітаються способи його створення і перетворення, характерні для матеріалу (так, для металу – техніки лиття, кування, різання).

Художник декоративно-прикладного мистецтва сприймає технологію як одне з джерел задуму проєкту твору. Проєкт твору повинен виражати природу матеріалу і способи його обробки. У декоративному мистецтві в образі виражаються й інші сенси, але домінуючими залишаються матеріали і технології.

На початковому етапі формування майбутнього художника декоративно-прикладного мистецтва має велике значення оволодіння технологією, мовою матеріалу, а також задум образу. Пошук виразних засобів матеріалу повинен проходити на заняттях водночас із освоєнням основних технологічних операцій. Кожний освоєваний студентом технологічний ланцюжок передбачає велику різноманітність нових, новітніх, старих прийомів під час проєктних пошуків. Ці технологічні пошуки є важливим компонентом, вони беруть участь у формуванні зі студента професіонала-художника, який впевнено володіє технологією.

Висновки. Таким чином, активізація проєктної діяльності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва повинна будуватися на двох головних пріоритетах – розвитку художньої уяви як важливої складової категорії проєктного образу і оволодінні професійним ремеслом, що визначає технологічну форму речі, демонструє глибину знання виробничого процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Близнюк М.М. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія «Педагогічна». № 24. 2018.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремінь. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Мрака Н.М. Розвиток творчої уяви студентської молоді в особистісно-мотиваційному аспекті. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. № 19. 2012.
4. Ролло Мэй. Мужество творить. Очерк психологии творчества. Москва: Институт общегуманитарных исследований, 2008. 160 с.
5. Смірнова О.О. Методика формування художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі навчання декоративно-прикладного мистецтва: автореферат. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2010. 20 с.
6. Творча діяльність в ускладнених умовах / за заг. ред. В.О. Моляко. Київ, 2007.
7. Чугай Р.В. Народне декоративне мистецтво Яворівщини. Київ: Наукова думка, 1979. 152 с.